

ОЗНАКИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Назарій Миколайович ТАТАРИН,

*кандидат юридичних наук, виконуючий обов'язки
завідувача відділення технічного захисту інформації
з обмеженим доступом відділу режимно-секретного
та документального забезпечення Львівського
державного університету внутрішніх справ
<http://orcid.org/0000-0002-3888-2104>*

Здійснений аналіз наукових поглядів до визначення поняття організації розслідування кримінальних правопорушень показує, що вони залежать від обраних за основу підходів до розуміння категорії «організація», а також способу та обсягу викладу ознак, що відображають змістовне наповнення та призначення досліджуваного поняття. Зокрема, як зазначає І.В. Кубарев, підходи до визначення організації розслідування можуть бути «поділені на дві групи – змістовні та цільові. Змістовному притаманний опис дій, що забезпечують організацію розслідування при відсутності її чіткої дефініції. При цільовому підході – робиться акцент на цілях і завданнях організації розслідування злочинів, а зміст цієї діяльності розкривається неконкретно – як комплекс заходів» [1, с. 7].

У зв'язку з чим вважаємо за необхідне виокремити ознаки та з'ясувати значення організації розслідування кримінальних правопорушень. Адже, як слушно підкреслює О.В. Москаленко, «сутність організації як процесу або системи визначається не стільки формою її представлення, скільки внутрішнім змістом, що відображає можливості використання та розвитку її потенціалу. Основоположним виявом сутності організації є її властивості як сукупність проявів, що відображають загальні, характерні і специфічні риси організації» [2, с. 66].

При цьому одні вчені виокремлюють й характеризують ознаки організації розслідування кримінальних правопорушень і на їх основі формують визначення цього поняття, а інші – наголошують на відмінні риси організації розслідування в самій дефініції. Наприклад, О.В. Москаленко, О.В. Маслюк, О.В. Олішевський, В.Ю. Шепітько наголошують на тому, що організація розслідування є комплексом певних дій (заходів), при цьому В.Ю. Шепітько виокремлює ще таку рису як базування на положеннях наукової організації праці, О.В. Москаленко – наукову обґрунтованість заходів, О.В. Олішевський – допоміжний характер по відношенню до процесу досудового розслідування [3, с. 154; 4, с. 77; 5, с. 136]. Крім того, Г.А. Хань акцентує увагу на таких ознаках організації розслідування кримінальних правопорушень як динамічність, системність і спрямованість цієї діяльності [6, с. 98].

Більш детально ознаки організації розслідування кримінальних правопорушень розкриває І.В. Кубарев під час дослідження проблем організації розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності. На

його думку, основними ознаками організації розслідування злочинів є наступні:

- «(а) ситуаційно обумовлена;
- (б) пов'язана із плануванням розслідування;
- (в) передбачає взаємодію слідчого з іншими суб'єктами;
- (г) має на меті раціональне вирішення завдань досудового слідства» [1, с. 7].

Разом із тим слід усвідомлювати, що організації розслідуванню кримінальних правопорушень властиві ознаки, притаманні категорії «організація». Зокрема, Г.Л. Монастирський виокремлює загальні, соціальні та синергічні властивості організації. При цьому кожна з наведених груп є системою ознак, які характеризують організацію з різних аспектів, виокремлюючи її якості. Науковець наголошує, що група:

– загальних якостей безпосередньо визначає організаційних характер будь-якого об'єднання та представлена поряд із такими властивостями, як «цілісність, комплексність, конструктивність, стійкість та відособленість», ще обмеженістю (визначенням меж реалізації організації і прояву її властивостей), репродуктивністю, адаптивністю, інваріантністю (різноманітністю реалізації організації), інтегративністю (входженням кожної організації у відповідну макроорганізацію) [2, с. 75];

– соціальних властивостей формується з таких якостей, як концептуальності, ієрархічності, консервативності (прагнення більшості індивідуумів до стабільності та передбаченості), проблемності, мотивованості (внутрішньої, спонукальної природи), інноваційності, конкурентності, інтегративності, кореляційності (готовності до взаємодії) [2, с. 75–76];

– синергічних властивостей «не тільки акцентує увагу на цільових якостях організації, але і вибудовує їх причинно-наслідкову ієрархію, аналогічну її дереву цілей. І дійсно, якщо місія ідентифікується на рівні глобальної цілі організації, то архітектоніка, формалізованість та толерантність обумовлюють її стратегічну стабільність, а подальші властивості – відповідні тактичні, оперативні, локальні та часткові рівні цілей її функціонування і розвитку» [2, с. 76-77].

На нашу думку, варто виокремлювати дві групи ознак організації розслідування кримінальних правопорушень – загальні та конкретні. Перша група ознак характеризує діяльність з організації досудового розслідування у цілому, без прив'язки до конкретного різновиду кримінального правопорушення, а друга – враховуючи специфіку виду (групи) кримінального правопорушення, що розслідується, й інші обставини, що мають значення для кожного конкретного кримінального провадження. Тому конкретні ознаки організації розслідування кримінальних правопорушень можуть і повинні бути виокремленими під час формування відповідних окремих криміналістичних методик. У зв'язку з чим у представленому дослідженні наводяться тільки загальні ознаки організації розслідування кримінальних правопорушень.

Насамперед варто відзначити, що організація розслідування кримінальних правопорушень – це не абияка діяльність, а діяльність з чітко окресленими цілями, яка реалізується уповноваженими особами за допомогою визначеного комплексу (системи) заходів. При цьому потрібно підкреслити, що організація розслідування кримінальних правопорушень здійснюється з ураху-

© Татарин Н. М., 2021

ванням низки факторів, у тому числі закономірностей як у механізмі вчинення окремого різновиду протиправних діянь, так і діяльності з їх виявлення та розслідування упродовж усього процесу досудового розслідування. Це вчергове вказує на ситуативність, динамічність, циклічність (повторюваність) і цілеспрямованість організації розслідування. Ще однією відмінною рисою організації розслідування кримінальних правопорушень є те, що вона здійснюється шляхом кооперації сил і засобів, забезпечення їх постійного взаємозв'язку, субординації та координації. Відповідно організація розслідування характеризується такими ознаками як корпоративність і комунікаційність.

Тож, виходячи з вищенаведеного, загальними ознаками організації розслідування кримінальних правопорушень є наступні:

- цілеспрямований і динамічний характер;
- циклічність і ситуативність;
- реалізація виключно уповноваженими суб'єктами;
- є системою дій (заходів) зі створення сприятливих умов розслідування;
- здійснюється впродовж усього процесу розслідування (на кожному з його етапів і під час проведення окремих слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових), інших процесуальних і непроцесуальних дій);
- здійснюється шляхом кооперації сил і засобів, забезпечення їх постійного взаємозв'язку, субординації та координації (корпоративність і комунікаційність).

Отже, організація розслідування кримінальних правопорушень характеризується специфічними ознаками, які й визначають її сутність. Варто виокремлювати дві групи ознак організації розслідування кримінальних правопорушень – загальні та конкретні. Перша група ознак характеризує діяльність з організації досудового розслідування у цілому, без прив'язки до конкретного різновиду кримінального правопорушення, а друга – враховуючи специфіку виду (групи) кримінального правопорушення, що розслідується, й інші обставини, що мають значення для кожного конкретного кримінального провадження. Тому конкретні ознаки організації розслідування кримінальних правопорушень можуть і повинні бути виокремленими під час формування відповідних окремих криміналістичних методик.

Список використаних джерел:

1. Кубарев І.В. Проблеми організації розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Харків, 2007. 18 с.
2. Монастирський Г.А. Теорія організації: підручник. 2-е видання, доповнене й перероблене. Тернопіль: «Крок», 2019. 368 с.
3. Шепітько В.Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / за ред. акад. НАН України В.Я. Тація. Харків: Право, 2001. 560 с.
4. Олішевський О.В. Поняття організації розслідування злочинів. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2009. № 4 (47). С. 75–79.
5. Москаленко О.В. Щодо організації розслідування злочинів та її складових елементів. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. «ПРАВО»*. 2017. Вип. 27. С. 131–136. <http://doi.org/10.5281/zenodo.1171447>.
6. Хань Г.А. Теоретичні засади планування та організації розслідування злочинів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Донецьк, 2007. 221 с.